

Anmälan mot Kriminalvården, häktet Österåker, om krav för att tillåta underårig att besöka häktad m.m.

Anmälan

I en anmälan, som kom in till JO den 7 september 2009, klagade AA bl.a. på de krav som häktet ställde för att tillåta hans underåriga dotter att besöka honom i häktet. AA uttryckte därvid sitt missnöje med att häktet krävde att han och hans fru skriftligen skulle godkänna att deras gemensamma dotter, som de båda är vårdnadshavare för, får besöka AA i häktet och att deras namnteckningar skulle bevittnas av en person. AA var vidare missnöjd med att han inte hade beviljats telefontillstånd till sin fru trots att han haft sådant tillstånd i häktet Norrköping.

Utredning

Till sin anmälan bifogade AA ett exempel på ett intyg för godkännande av minderårigas besök i anstalten/häktet Österåker. Av detta framgår att det ska finnas intyg från vårdnadshavare när en minderårig besökare kommer själv eller i sällskap med annan vuxen. Det finns i blanketten utrymme för underskrift och personuppgifter för vårdnadshavare 1 och 2 samt för ytterligare en person under rubriken "Bevittnas:". I intyget hänvisas till 6 § KVFS 2006:26 (Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt, som upphävdes den 1 april 2008).

Kriminalvården anmodades att yttra sig över vad AA anfört om de krav som ställts för att hans dotter ska få besöka honom i häktet.

I remissvaret anförde Kriminalvården, region Stockholm, genom regionchefen BB, bl.a. följande (De i remissvaret omnämnda bilagorna har utelämnats här).

Av VO Österåkers (verksamhetsområde, JO:s anm.)underlag framgår bl.a.:

Av vad som framkommer av det klientadministrativa systemet ansökte AA om besökstillstånd för dottern 2009-08-27 och fick beslut 2009-09-01. Som häktet tidigare anfört gör varje verksamhetsställe en självständig prövning och handläggning av ärenden som rör besöks- och telefontillstånd och i föreliggande fall tog det fyra arbetsdagar från det att ansökan inkom till beslut fattades. Häktet Österåker har som uttalat målsättning att det maximalt ska förlöpa 5 arbetsdagar för handläggning av den här typen av beslut.

Beslutet i AA:s fall grundade sig på att ansökan om besökstillstånd för barnet, CC, inte hade bifogats något intyg för minderåriga. Ansökan avslogs därför i avvaktan på att ett korrekt ifyllt sådant intyg skulle bifogas ansökan.

Ett intyg för minderåriga är ett dokument häktet kräver för att säkerställa att den som är vårdnadshavare för barn under arton (18) år medger att barnet besöker anhörig eller annan i häkte eller anstalt. Ytterst är intyget en säkerhet för häktet att barnets vårdnadshavare medger besök i häktet. När ansökan och intyget inkommer häktet gör beslutsfattare kontroll i SPAR-registret (det statliga personadressregistret, JO:s anm.) för att säkerställa att det verkligen är barnets vårdnadshavare som har givit tillståndet.

AA inkom med en komplettering av sin ansökan 2009-09-10, och samma dag fattade häktet beslut om besökstillstånd för barnet CC. Beslutet innebar att barnet fick besöka AA i häktet Österåker. Vid en genomgång i klientsystemet finner häktet att barnet sedan dess varit på besök i häktet en (1) gång och att frun DD varit på besök två (2) gånger.

Häktet Österåker anser sig ha stöd i lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. samt i kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för behandling i häkte, (KVFS 2007:1), för att kräva intyg för minderåriga i samband med att barn besöker anhöriga i häkte.

Häktet Österåker har tolkat föreskrifterna så att det vid varje verksamhetsställe där den häktade önskar ta emot besök av barn under 18 år ska inhämtas ett skriftligt medgivande från barnets vårdnadshavare. Den version av intyget som AA hänvisar till har dock vid kontroll visat sig ha några formuleringar som visat sig vara otidliga och som häktet nu har rättat till i den version som nu används. Intyget AA anmäler har också visat sig hänvisa till föräldrade föreskrifter, vilket häktet Österåker beklagar.

Häktet Österåker bifogar för kännedom både den version AA i sin anmälan hänvisar till samt den version av intyget som numera används vid häktet Österåker.

När det gäller frågan om intyget ska bevitnas av tredje part för häktet en diskussion om det i ärendehantering kan finnas andra sätt att säkerställa att intyget är underskrivet av behöriga och rätt personer. Syftet med att intyget ska bevitnas har varit att förhindra förfalskande av underskrifter, vilket i sin tur skulle kunna leda till att någon av barnets vårdnadshavare är omedveten om att barnet besöker intagen i anstalt eller häkte. Detta är synnerligen viktigt att förhindra eftersom vi av erfarenhet vet att det i samband med intag i kriminalvårdsanstalt eller häkte inte sällan också förekommer dispyter och konflikter omkring barn och vårdnadsförhållandet om barn.

Häktet inser dock också den eventuella integritetskonflikt som kan uppstå när någon tredje part ska bevittna underskrift på den typ av dokument som det här är frågan om, och vi undersöker därför möjligheten av att på andra sätt motverka att intyget fylls i av obehörig.

Häktet Österåker finner i sak inte skäl att rikta kritik mot ärendehantering av AA:s ansökan om besöks- och telefontillstånd till sin fru och till sitt barn. Häktet konstaterar att ärendehantering förlöpt enligt gällande rutin och att häktet lokalt gjorde de kontroller och bedömningar som erfordrades enligt lagar och föreskrifter.

När det gäller utformningen av intyg för minderåriga är dessa ändrade efter det att AA gjorde sin anmälan till JO. Häktet Österåker förstår att den formulering som tidigare fanns på intyget, "när besökaren är minderårig och kommer själv eller i sällskap med annan vuxen ska intyg från vårdnadshavare finnas, enligt (KVFS 2006:26 6 §), motsäger vårt argument om att intyget ska gälla alla underåriga som besöker någon häktad. Detta har nu ändrats till att det står: "den som är under 18 år får besöka den häktade under förutsättning av att ett skriftligt medgivande inhämtas från den eller dem som är den underåriges vårdnadshavare, enligt (KVFS 2007:1).

Detta har alltså varit kriminalvårdens föreskrifter sedan 2007 och det är naturligtvis oacceptabelt att häktet förefaller ha använt ett felaktigt intyg. Det förtar dock inte

vikten av att säkerställa att barnets vårdnadshavare ger sina tillstånd, vilket hela tiden har varit häktets avsikt med att kräva in intygen i samband med hanteringen av besöksstillstånd för barn under 18 år vid häktet Österåker.

En diskussion förs också inom VO Österåker huruvida intygen ska finnas kvar i sin nuvarande form eller om det kan finnas andra, mer lämpliga och mindre integritetskränkande sätt att säkerställa att vårdnadshavarna ger tillstånd till besök i anstalt eller häkte, vilket i första hand handlar om huruvida intygen ska bevitnas av tredje person eller inte.

Häktet Österåker kan däremot förstå AA:s frustration över att han vid flytt till nytt häkte, en situation som han själv har liten eller ingen kontroll över, behöver genomgå proceduren omkring ansökning av besöks- och telefонтillstånd ånyo. Kriminalvårdens mål är naturligtvis att en sådan procedur, med dess krav på kontroll och handläggning, ska förlöpa så smidigt som möjligt och därigenom vara till minsta möjliga skada för den häktade.

Intyg för minderåriga handlar dock i första hand om att skydda barnen och därigenom att ärenden som rör besöksstillstånd för barn får en så rättssäker ärendehantering som möjligt utifrån barnets perspektiv.

Styrande dokument

Av 11 § 1st. lag (1976:371) behandlingen av häktade och anhållna m.fl., (HäL), framgår bl.a. att den häktade får ta emot besök i den utsträckning det lämpligen kan ske. Han får inte ta emot besök som kan medföra fara från säkerhetssynpunkt. Inte heller får den som är häktad på grund av misstanke om brott ta emot besök som kan medföra fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott på annat sätt försvåras.

Av 11 § 4 st. HäL framgår att om det behövs för att kunna bedöma om den som är häktad ska få ta emot besök i ett särskilt fall eller om ett besök ska vara bevakat, ska det i förväg undersökas om den besökande har dömts eller är misstänkt för brottslig verksamhet. I den utsträckning det behövs ska upplysningar också inhämtas om den besökandes personliga förhållanden i övrigt.

Av 7 § 3 kap. (4 kap. 7 §, JO:s anm.)Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för behandling i häkte, (KVFS 2007:1), framgår att den som är under 18 år får besöka den häktade under förutsättning av att ett skriftligt medgivande inhämtas från den eller dem som är den underåriges vårdnadshavare.

Den som är under 15 år får normalt besöka en häktad endast i sällskap med vuxen följeslagare.

Om en av vårdnadshavarna motsätter sig besök kan inte besök genomföras. Kan en av vårdnadshavarna inte nås för besked kan besök genomföras om den andre vårdnadshavaren lämnat sitt medgivande. Om ett barn under 15 år ensamt vill besöka en häktad bör en noggrann bedömning göras av omständigheterna i det enskilda fallet och som huvudregel gäller att en vuxen ska medfölja. Följeslagare kan t.ex. vara vårdnadshavare eller annan stödperson. Samråd med socialförvaltning bör ske om det inte är uppenbart onödigt. Häktet bör tillämpa flexibla besökstider för att underlätta besök av barn och sådana besök bör prioriteras vid tilldelningen av besöksrum.

Kriminalvården gör följande bedömning:

Vad gäller besök av minderåriga i kriminalvårdens anstalter och häkten ställs kravet att det ska vara klarlagt att barnens vårdnadshavare medger detta. Därmed ställs genom föreskrift krav om skriftligt medgivande vid besök av minderårig. Kriminalvårdens tolkning är att detta skriftliga intyg ska bifogas de ärenden där vårdnadshavaren/vårdnadshavarna ej medföljer vid besöket. Att kräva skriftligt intyg av minderåriga i de fall då den ena vårdnadshavaren är klienten och den andra vårdnadshavaren är medföljande besökare, förefaller ej nödvändigt. I det fallet bör

kontrollen om det faktiska förhållandet vem/vilka som är vårdnadshavare samt medtagande av giltiga identifikationshandlingar av besökarna allttjämt vara tillräckligt.

Kriminalvården finner ej stöd för häktet Österåkers hantering att kräva att tredje-person ska bevittna intyg och därigenom ställa kravet att klienten måste lämna ut information om att denne sitter frihetsberövad. För det fallet det föreligger en konkret misstanke om att ett intyg ej är upprättat av vårdnadshavaren/vårdnadshavarna får detta kontrolleras genom direkt kontakt med denne/dessa.

Kriminalvårdens regionjurist i Stockholm kommer inom ramen för regionens rättsvårdsmöte vid VO Österåker förtydliga kriminalvårdens tolkning av gällande regelverk beträffande besök av minderåriga inom anstalt och häkte.

AA gavs tillfälle att yttra sig över remissvaret.

Bedömning

Telefontillstånd

JO:s granskning är av rättslig art och avser främst en kontroll av att myndigheterna har följt de regler som gäller för förfarandet.

JO kan inte ändra eller upphäva myndigheters beslut. Granskningen är inte heller avsedd att föregripa eller ersätta den prövning som kan eller har kunnat ske i ordinarie ordning. JO brukar således inte ta ställning till om ett beslut är riktigt i sak. Den som är missnöjd med ett beslut som Kriminalvården har fattat är hänvisad till att begära omprövning av det. Den som därefter fortfarande är missnöjd med ett beslut har möjlighet att överklaga det till förvaltningsrätten (vid tidpunkten för AA:s anmälan länsrätten). Jag tar således inte ställning till om det var riktigt av häktet att avslå AA:s ansökan om telefontillstånd.

Krav för att tillåta underåriga att besöka häktade

Enligt 4 kap. 7 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för behandling i häkte, KVFS 2007:1 (häktesföreskrifterna) får den som är under 18 år besöka den häktade under förutsättning av att ett skriftligt medgivande inhämtas från den eller dem som är den underåriges vårdnadshavare.

Att ett sådant skriftligt medgivande måste krävas för att en underårig ska tillåtas att besöka en häktad utan att den underåriges vårdnadshavare är med vid besöket framstår för mig som självklart. Huvudfrågan i detta ärende är om ett sådant skriftligt medgivande ska krävas även för det fall att den ena vårdnadshavaren är den intagne som ska besökas och den andra vårdnadshavaren är den som följer med den underåriga vid besöket. Jag delar Kriminalvårdens uppfattning att det inte förefaller nödvändigt att kräva skriftligt medgivande av den underåriges vårdnadshavare i ett sådant fall. Som Kriminalvården anfört framstår det i sådana fall som tillräckligt att i förväg kontrollera vem/vilka som är den underåriges vårdnadshavare samt att vid besöket kontrollera att besökaren medför giltig identitetshandling.

Såvitt avser häktets krav på att vårdnadshavarnas underskrifter i ett skriftligt medgivande för den underåriges besök ska bevittnas vill jag anföra följande. Varken i lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. eller i häktesföreskrifterna uppställs något krav på att vårdnadshavarnas underskrifter ska vara bevittnade. Det är givetvis angeläget att förhindra att underåriga besöker häktade utan att det finns ett verkligt medgivande från barnets vårdnadshavare. Om vård-

nadshavarnas underskrifter ska bevittnas av en utomstående person blir det nödvändigt att inför denne röja att den som ska besökas är intagen i häkte. Det kan från integritetssynpunkt vara känsligt för såväl den intagne som för den underårige liksom för dennes vårdnadshavare. Vid den intresseavvägning som måste göras framstår det enligt min mening som rimligt att i normalfallet välja den lösning som Kriminalvården förespråkar, nämligen att kontakta vårdnadshavaren/vårdnadshavarna om det föreligger en konkret misstanke om att en underskrift i ett skriftligt medgivande är falsk.

Avslutningsvis vill jag framhålla att det givetvis är helt oacceptabelt att häktet vid tiden för anmälan använde sig av ett intyg som hänvisade till en föreskrift som upphörde att gälla den 1 april 2008 och som dessutom avsåg intagna i anstalt.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i det ovan sagda.